

7.58x33.93	1	עמוד 24	ידיעות אחרונות - כותרת	07/08/2018	64688814-5
משפט ועסקים פרופ' יוסי דהאן - ראש החטיבה לזכויות אדם - 26330					

יוסי דהאן • שקד נגד העליון

פולין זה נאן

אתמול, בראיון עיתונאי, איימה שרת המ' שפטים על שופטי בית המשפט העליון. בתגובה לאפשרות שהעליון יפסול את חוק הלאום, אמרה שקד שזו תהיה רעידת אד' מה שתביא ל"מלחמה בין רשויות". המסר לשופטים ברור: אם תעזו לפסול את החוק, אנחנו, נציגי הימין כממשלה ובכנסת, נכריז עליכם מלחמה.

במדינה דמוקרטית מתוקנת, הרשות השופטת חייבת להיות עצמאית ובלתי תלויה ברשות המחוקקת וברשות המבצעת. ביטוי לאי-התלות החשובה הזו מעוגן בשיטת המ' שפט הישראלית ב"חוק יסוד השפיטה", שבו נקבע ש"בענייני שפיטה אין מרות על מי שכידו סמכות שפיטה, זולת מרותו של הדין". האיום של שקד על העליון מפר את חוק היסוד הזה ודורס את עקרון הפרדת הרשויות הדמוקרטית.

איך תיראה המלחמה בין הפוליטיקאים לבית המשפט? על תרחיש כזה אפשר ללמוד מעימות כזה שמתרחש בשנים האחרונות בפולין, בת-בריתה של ישראל, שהאידיאולוגיה הלאומנית והאנטי-דמוקרטית שלה מהווה השראה לראש הממשלה ולשרת המשפטים. לפני כשנה אישר הבית התחתון של הפרלמנט בפולין חוק המעניק את השליטה בבית המשפט העליון לפוליטיקאים במקום לשופטים. בנוסף, אושרו חוקים שהעניקו לפוליטיקאים סמכויות רחבות יותר במינוי שופטים וקבעו דרישת רוב מיוחד לצורך ביטול חוקים על ידי בית המשפט החוקתי. המהפכה החוקתית בפולין נעשית בשם "רצון העם" ובשם קידום "ערכים נוצריים".

מתחילת כהונתה מקדמת שקד יוזמות ברוח דומה להחלשת בית המשפט העליון תחת סיסמה דומה - קידום ה"משילות" ודאגה ל"אופייה היהודי של המדינה". יחד עם חברה למפלגה, השר בנט, היא הגישה הצעת חוק לצמצום יכולתו של בית המשפט העליון לפסול חוקים שעברו בכנסת. היא גם עוברת במרץ לשינוי הרכב השופטים במערכת המשפט כך שיתאים לפרופיל האידיאולוגי שלה, ופועלת בשם "רצון נציגי העם" גם להחלשת מעמדם העצמאי של היועצים המשפטיים במשרדי הממשלה.

בפולין, אחד מגילוייו הדרמטיים של המשבר החוקתי היה מחאתה של מלגורדז'טה גרסדורף, נשיאת בית המשפט העליון, שהמשיכה להגיע לעבודתה למרות שחוק חדש שהועבר חייב אותה לפרוש. יש לקוות שהמלחמה שהכריזה שקד לא תוביל למחאה דומה אצלנו מצד נשיאת העליון אסתר חיות. אחת הטענות המרכזיות של שקד נגד סמכותו של בית המשפט העליון לפסול חוקי יסוד, היא ש"אין אף מדינה שבית המשפט העליון שלה התערב ופסל חלקים מהחוקה שלה". הקביעה ההחלטית הזו חסרת בסיס. המשפטן ד"ר יניב רוזנאי מצביע בספר חדש שכתב על מגמה גלובלית גוברת לחייסון הוראות חוקתיות מסוימות או עקרונות חוקתיים מפני תיקונים חוקתיים שיפגעו בהם. מגמה זו באה לביטוי בבתי משפט שפוסלים חוקים הפוגעים בערכי היסוד של שיטת המשטר הדמוקרטי ובזכויות היסוד של האזרחים. כך בתי המשפט, בהודו ובצ'כיה בין השאר, פסלו תיקונים חוקתיים שפגעו בערכי היסוד של המשטר, וביפן הפרשנות היא שתיקונים חוקתיים הפוגעים בעקרונות ריבונות העם, בזכויות אדם בסיסיות ובפציפיות ייפסלו כבלתי חוקתיים.

אם שקד הייתה מעיינת בשני פסקי דין חשובים של בית המשפט העליון שדנו בסוגיה, היא הייתה נחשפת לדיון של השופטים ברק, ביניש, רובינשטיין, מלצר ואחרים בנושא המורכב הזה. דיון שמסקנתו היא שכאשר הכנסת מחוקקת חוקי יסוד המשנים באופן מהותי את הבסיס של המשטר הדמוקרטי ואת אופייה היהודי של המדינה ופוגעים באופן חמור בזכויות אדם קיימת הצדקה לפסילתם. ■

פרופ' יוסי דהאן, מנהל חטיבת זכויות האדם, המרכז האקדמי למשפט ועסקים, רמת-גן